

Introïtustekst: Emily Dickinson, vertaald door Ans Bouter

Hoop is dat ding met veertjes
dat neerstrijkt in de ziel
er wijsjes zonder woorden zingt
en nooit valt hij stil

hoe hard de wind ook waaien zal
hoe hevig ook de storm
hij die zovelen warmte biedt
dat vogeltje houdt vol

het klonk zelfs in het koudste land
en in het verste oord
toch vroeg het mij in grote nood
nog nooit om kruimeltjes brood

Lezing: Habakuk 3, 16-19

16 Ik hoorde dit alles en ik beefde van binnen,
ik vernam het en mijn lippen trilden.
Mijn botten werden aangevreten,
ik stond te trillen op mijn benen,
wachtend op de dag van het onheil,
de dag dat u optrekt tegen het volk dat ons aanviel.
17 Al zal de vijgenboom niet bloeien,
al zal de wijnstok niets voortbrengen,
al zal de oogst van de olijfboom tegenvallen,
al zal er geen koren op de akkers staan,
al zal er geen schaap meer in de kooien zijn
en geen rund meer binnen de omheining -
18 toch zal ik juichen voor de HEER,
jubelen voor de God die mij redt.
19 God, de HEER, is mijn kracht,
hij maakt mijn voeten snel als hinden,
hij laat mij over mijn bergen gaan.

Overweging

De voorgaande verzen uit Habakuk heb ik niet gelezen, ik vond ze tè erg voor de zondagmorgen. Er is werkelijk niets meer te hopen. De hele wereld, nee, de hele kosmos dondert in elkaar en complete volkeren worden weggemaaid. Ja, wat wonder dat hij staat te trillen op zijn benen.

De collectieve stemming waar we inmiddels in zijn aanbeland is misschien wel deze: de pandemie heeft ons aangevallen op wie we zijn, als persoon, als samenleving, als wereld, en ook als kerk. De scholen zijn een chaos, het theater is gesloten, in onze eenzaamheid hebben we hoogstens een *knuffelcontact*, veel vaker nog wat tegenwoordig heet *huidhonger*. Een zoen op anderhalve meter

afstand eindigt in het luchtledige, samen tafelen vereist een strikte choreografie, de Maaltijd van de Heer mist spontaniteit. De tweedeling in de maatschappij wordt scherper, vreet door in families en in de kerk. Het verhaal van wie we zijn, als individuen, als samenleving, als kerk, vertoont barsten en breuklijnen. En in dit alles heeft de regering ontdekt wat een nu niet nader te benoemen beroepsgroep al veel langer wist: *preken helpt niet meer*. En het ergste is misschien wel dit. We zijn er nog niet van af. Nog lang niet. Waar is de uitgang? Waar is het einde? Hoe houden we grip op ons leven? Hoe houden we onze intieme relaties, onze vriendenkring, familie, ons netwerk, ons collegiale team bij elkaar? Overleeft onze kerk de crisis? De hoop ontvalt ons. Het verhaal ontvalt ons, de bronnen waaruit we putten bij het vertellen van wie we zijn, als persoon, als samenleving, als wereld, als kerk drogen op. Ik los dat vanmorgen niet op. Ik weet het ook niet meer.

Nog eens Habakuk: *Al zal de vijgenboom niet bloeien, / al zal de wijnstok niets voortbrengen, / al zal de oogst van de olijfboom tegenvallen, / al zal er geen koren op de akkers staan, / al zal er geen schaap meer in de kooien zijn, / en geen rund meer binnen de omheining —/ toch* (in oudere vertalingen stond er: nochtans) *zal ik juichen voor de Heer / juichen voor de God die mij redt*. Dat is natuurlijk aanstootgevende dwaasheid (1 Korinte 1:23): daar valt de hele wereld in duigen en dan staat Habakuk een beetje overluid *Gloria in excelsis Deo* te zingen.

Tja. Laat ik het zo *framen*: Habakuk doet aan wat met een mooi woord tegenwoordig wel heet *restorying*. Hij vertelt zijn verhaal opnieuw, hij vertelt een nieuw verhaal van wie hij is, van wie we zijn. En in dat verhaal neemt hij de ellende en de misère op. Dat hoort bij zijn verhaal. Ga dat eens doen in de Advent. Ga zo de verhalen die bij deze weken horen eens lezen, de Adventverhalen en het verhaal van de Kerstnacht.

Het was nacht. Maar ineens barstte de donkere hemel open in een groots en groot *gloria in excelsis Deo*. Toen de engelen vertrokken waren was he nog steeds nacht en lag het kind nog altijd in een voederbak. Maar toch *in* de nacht was een groot licht over ons opgegaan. En wat is dat grote licht? Een kind in een voerbak, meer is het niet. En nog steeds is dat kind met zijn ouders morgen een vluchteling, ergens in een kamp aan de grenzen van Egypte.

Verwacht geen massief verhaal van hoop van me vanmorgen. Een veertje, vederlicht, een dwarreltje, bijna niets. Dat is de kerstnacht in de grote wereldnacht, in de grote wereldgeschiedenis. Een ademtochtje dat voorbij zweeft, en dat, hoe vreemd, zachtjes raakt aan alles wat ons heilig is, dat geruisloos roert in alles waar we op hopen, dat stilletjes blaast op onze ziel, en die verwarmt en wakker kust. *Hoop is dat ding met veertjes/ dat neerstrijkt in de ziel/ er wijsjes zonder woorden zingt/ en nooit valt hij stil*.

Even staan de hectische tijden stil, even komt de dolgedraaide aarde tot stilstand, even houden we onze adem in. Er wervelt iets onwaarschijns door de duistere nacht. Dwars door beelden van extreem geweld — *God is groot!* —, dwars door beelden van mensonterende toestanden aan de grenzen van Europa — *denk aan het eigenbelang!* —, dwars door de collectieve stemming van moedeloosheid — *ons verhaal, onze identiteit wordt ons ontnomen!* — dwarrelt ineens een veertje en het vertelt een vederlicht verhaal: God is klein. God is weerloos. God is kwetsbaar. En even wankelt de kosmos, even verlaat een ster zijn baan, even knielt de overmacht van koningen en ruige herders, even is een hardvochtig heerser uit zijn evenwicht gebracht. Om een kind dat God zelf is. Het midden van de kosmos, het midden van de wereld, het midden van de geschiedenis, het midden van een mensenleven, het midden van de samenleving is God als een kind in een voerbak. Dat is nog eens gedurfde *restorying*, een gewaagde hervertelling.

Habakuk doet hetzelfde. Midden in die niet-gelezen verzen bidt hij ineens tot God: *Om uw eigen volk te redden trekt U uit, / U komt tot redding van uw gezalfde*. Dat is nog eens een gedurfde *restorying*, een gewaagde hervertelling. *Toch zal ik juichen voor God de Heer, / jubelen voor de God die mij redt*. Makkelijk is het niet om je verhaal zo opnieuw te vertellen, hoe lang zal Habakuk

hebben zitten werken aan de welgeteld drie hoofdstukken die zijn boekje telt? Makkelijk is het niet om ons verhaal opnieuw te vertellen. Om de pijn, het verdriet, de woede, de verdeeldheid, de teleurstelling een plek te geven met de liefde, de zorgzaamheid, de zorg, de medische wetenschap die deze pandemie draaglijk maken. Om elkaar vast te houden in nieuwe verhalen. Om dat ene veertje met elkaar te zien dwarrelen.

Met kerstmis komen we bij elkaar, eenzame of alenige zielen die warmte zoeken bij elkaar rond dat verhaal dat de zachte krachten uiteindelijk zullen overwinnen. We weten het wel, met Lucebert, *alles van waarde is weerloos*. Maar hier horen we, hier vieren we dat uiteindelijk het weerloze het machtigste zal blijken. Dat het weerloze God zelf is. Dat precies dat wat in de wereld steeds weer het onderspit moet delven en overweldigd wordt ten slotte zal zegevieren. Dat wat ons heilig is, humaniteit, rechtvaardigheid, vrede toch, eens, alom zullen regeren. En dat vieren we met 'zachte' gebaren, met kaarslicht, een verstild lied, een stukje brood en slok wijn.

In deze heilige tijd van Advent en Kerst herinneren we ons — een veertje dat neerdwarrelt uit de hemel, een veertje uit een engelenvleugel —: God verschijnt, niet in een brullend oergeweld, niet als een mythische kracht, maar als de meest kwetsbare van alle mensen, een pasgeboren kind, een ten onrechte ter dood veroordeelde gevangene. God wordt mens. Een mens die met twee benen in de bagger staat, een dakloze die ligt in een voerbak, een vluchteling die wordt opgejaagd. Een mens aan wie alles ontnomen werd van wie hij was. Een mens als zovelen op deze wereld, als wijzelf misschien. Een kleine God. Een God die ons als een kind bij de hand neemt.

Dat vederlichte veertje, dat dwarreltje, dat bijna niets, dat is *de hoop dat het anders kan*. En tegelijk ook de belofte en het teken dat het zo zal zijn. Nee, misschien gebeurt het niet in ons leven, of alleen maar in heel kleine gebeurtenissen, kleine gelijkenissen van een toekomst waar wij ergens diep in ons naar verlangen en die wij verwachten. Maar, dat is het vreemde, dat veertje heeft onze ziel zo aangeraakt, dat we er hardnekkig en tegen alles in aan blijven vasthouden. In een van de laatste Bijbelboeken, staat dat zo: *De aartsvaders en aartsmoeders) zijn allen in geloof gestorven; wat hun beloofd was hebben ze geen werkelijkheid zien worden, ze hebben slechts een glimp ervan begroet, en ze zeiden van zichzelf dat zij op aarde leefden als vreemdelingen en gasten. Door zo te spreken lieten ze blijken op doorreis te zijn naar een vaderland. En daarmee bedoelden ze niet het vaderland waaruit ze weggetrokken waren, anders waren ze daarheen wel teruggekeerd. Nee, ze keken reikhalzend uit naar een beter vaderland...* (Hebreeën 11:13-16a).

In de deze tijd begroeten we een glimp van wat beloofd is en waar we op hopen. Een vreemd verlangen naar een ander vaderland. We kunnen het nauwelijks benoemen, we kunnen het niet aanraken, het komt tot ons uit de stilte van de nacht, vederlicht, een ademtochtje dat voorbij zweeft, een aaitje op onze wang, een kind in een voerbak. *De hoop dat het anders kan*.

Slottekst: Willem Barnard (uit 1953)

DEZE DRIE
Geloof je met je hart?
ik geloof
met de taal

en heb je lief met je handen?
ik heb lief
met het wonder
ga
en wat verwacht je dan?§§
de hoop dat het anders kan.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl